

Jens Jacob Jensen: Samarbejde i praksis

Status forår 1998

1. Tre samlekasser

1.1 Registrering af et mangfoldigt og broget materiale

En lang række skole-kirke samarbejdsprojekter har de senere år set dagens lys. En studieorlov gav mulighed for at gennemgå og registrere det mangfoldige materiale af breve, indberetninger, A-5 foldere, rapporter, 'grydeklare' projekter, idé-ringbind, m.m. der havde hobet op i tre arkivæsker på Folkekirkens Pædagogiske Institut - et arbejdet som viste, at der er grøde i skole-kirke samarbejdet rundt om i landet.

1.2 Skole og kirke genopdager hinanden som samarbejdsparter.

Skole og kirke har op gennem 90-erne mange steder genopdaget hinanden som samarbejdsparter. Begge indser, at der er områder, hvor man - i respekt for hinandens forskellighed - kan bruge og hjælpe hinanden. Flere forhold peger i retning af nye muligheder for samarbejde.

Samarbejde på tværs af sognegrænser har ikke været almindelig i folkekirken. De senere år har der dog i kirken været tendens til større åbenhed og samarbejde på tværs om forskellige opgaver, herunder skole-kirke samarbejde. Lov om samarbejde mellem menighedsråd har givet et redskab til samarbejde om forskellige opgaver, som ikke kan løses lokalt.

Skolen er på sin side også præget af større åbenhed og en stigende interesse for etik, religion, tradition, kultur og værdier.

2. Typer på samarbejdsformer

På Folkekirkens Pædagogiske Institut registreredes januar 1998 27 steder med skole-kirke samarbejder af forskellig struktur og størrelse. Mest iøjnefaldende i kraft af størrelse er skoletjenesterne i de større byer. Skoletjenester oprettes typisk ud fra en erkendelse af, at initiativ, midler og viljen i samarbejdet i første omgang ligger hos kirken. Modellen er skoletjenesten, som den kendes i andre sammenhæng - f.eks. kan et museum oprette en skoletjeneste for at servicere skoler. De folkekirkelige skoletjenesters hovedformål er at udvikle og udbyde undervisningstilbud til folkeskolerne. Udgangspunktet er et centralt kontor, hvor ansatte kirke- og skolefolk samarbejder for at inspirere skole og kirke til lokalt 'på skolens præmisser' at mødes og bruge hinanden mere.

Ved siden af skoletjenesterne vokser der flere steder skole-kirke samarbejder frem, hvor udgangspunktet er mere decentralt, men hvor målet også er 'på skolens præmisser' at styrket samarbejde mellem den lokale præst og skole.

Udtrykket 'skole - kirke samarbejde' bruges i det følgende hovedsageligt om det mere udbyggede samarbejde, hvor flere sogne og / eller skoler er involveret.

2.1 Skole-kirke samarbejde ud fra sognet og den lokale skole

Folkekirkens Pædagogiske Instituts materialesamling rummer eksempler på beskrivelser af det 'traditionelle' samarbejde, som finder sted i det enkelte sogn mellem skole og kirke/præst. Samarbejdet finder sted på mangfoldige måder og på mange niveauer, flere steder under udfoldelse af stor kreativitet. Engagementet i samarbejdet hænger naturligvis en del på personlige relationer mellem stedets præst og skolen/lærerne.

Det traditionelle samarbejde bliver i nogle sogne ret omfattende. Der er sogne, hvor kirken i samarbejde med den lokale skole tilrettelægger to til tre temauger for 3. klasserne - en slags minikonfirmandundervisning i skole-kirke samarbejdsregi.

Et sted arbejder præsten sammen med skolens lærere om at tilrettelægge undervisningsforløb i kristendom i 1. - 6. klasse.

Et sogn har den målsætning, at kirken skal have jævnlig kontakt til alle døbte fra 0 til 18 år. Herudfra har menighedsråd, præster, sognemedhjælper og andre ansatte opbygget et varieret program med forskellige tilbud til samtlige skolens klassetrin - om besøg i kirken, møde personalet, lave julekrybber o.m.m.

2.2 Skole-kirke samarbejde etableret med udgangspunkt i en egns / et provstis hovedmenighedsråd

Typisk begynder et bredere skole-kirke samarbejde på frivillig basis ved, at præster og evt. lærere mødes på tværs af sogne- og skoledistriktsgrenser. Et sådant initiativ har tendens til at gribe om sig. Ud over den pædagogiske udvikling tager det administrative i et samarbejde mellem flere institutioner tid. Flere, der har arbejdet i en sådan frivillig, 'løs' struktur, bekræfter, at på et tidspunkt bliver det nødvendigt med betalt hjælp for at undgå, at samarbejdet glider ud.

Der er eksempler på, at et menighedsråd har ansat en administrativ og pædagogisk hjælp nogle timer, som alle kommunens / provstiets skoler og kirker kan trække på.

2.3 Skole-kirke samarbejde etableret på grundlag af lov om samarbejde mellem menighedsråd

Menighedsrådslovens kapitel 8 giver mulighed for, at flere menighedsråd i fællesskab kan ansætte en medarbejder. Denne model bruges af de fleste skoletjenester og store provstiprojekter. Det tilstræbes typisk at ansætte et team af (deltids-)medarbejdere med forskellig baggrund - lærere og præster - så det inspirerende samarbejde mellem kirke og skole kommer ind allerede i idé og planlægningsfasen.

Et samarbejde på baggrund af § 8 kan i nogle tilfælde virke tungt, idet det ud over fælles vedtægt kræver både repræsentantskab og forretningsudvalg.

2.4 Skole-kirke samarbejde finansieret af stifts- og/eller kommunale midler.

Meget skole-kirke samarbejde gror 'nedefra'. Nogle steder bliver rammerne også etableret og støttet 'ovenfra'. Skole-kirke samarbejdet kan i et stift etableres som et hjørne af en stiftscentrals opgaver. Man indgår da ofte i samarbejde med et kommunalt eller amtligt Center for Undervisningsmidler. Udover biblioteksfunktion kan opgaverne dreje sig om at arrangere kurser for lærere og præster, udarbejde forskelligt undervisningsmateriale m.v. Enkelte Centre for Undervisningsmidler har etableret en samling af religionspædagogisk litteratur og materialer til den kirkelige undervisning - herunder til skole-kirke samarbejde. Samspillet i stifterne har forskellig struktur. Enkelte steder er en præst tilknyttet stiftscentralen og/ eller Center for Undervisningsmidler med typisk en kvote på 25%. Andre steder bygger samarbejdet udelukkende på frivillig indsats.

2.5 Skole-kirke samarbejde finansieret af statslige midler

Ungdomsbyens kirkeprojekt ved Statens Pædagogiske Forsøgscenter i Rødovre skiller sig ud ved at være finansieret af statslige midler. Udvalget for Ungdomsbyens Kirke etablerede 1986 et pædagogisk udviklingsarbejde med tilknyttet projektmedarbejder med bl.a. det formål at etablere og styrke lokalt samarbejde mellem skole og kirke gennem afholdelse af studiedage og kurser samt udvikling af undervisningsforløb.

3. Samarbejdsrelationer

3.1 Samarbejde mellem lærer og præst

Et overordnet mål for megen skole-kirke samarbejde er at skabe og udbygge kontakten mellem den lokale skole og præst. Der er for begge parter væsentlige områder at samtale og samarbejde om. Men samarbejdet må ske ud fra overvejelser om begge institutioners aktuelle situation og særkende.

Det er mit indtryk, at kirken er mest aktiv m.h.t. at tage initiativ til samarbejde. Og lærere og præster har ofte forskellige bevæggrunde til at deltage i fælles projekter. En evaluering fra Folkekirkens Skoletjeneste København - Frederiksberg (1994) nævner, at 63% af de deltagende præster lagde vægt på anledningen til kontakt med skolen mens kun 6 % af lærerne var med p.gr.a. samarbejde med kirken. For godt ¼ af lærerne var det emnernes karakter og oplæg til arbejdet, som var vigtige og for knapt ¼ handlede det om på en eller anden måde at vise eleverne kirken.

Fra kirkens side forsøger man mange steder at inddrage lærere i planlægning af projekter, bl.a. ved team-samarbejde i skoletjenesterne og ved lokale lærer-præst-arbejdsgrupper.

Billedet er varieret. Der er eksempler på rent kirkeproducerede samarbejdsprojekter, hvor et undervisningsforløb tilrettelægges alene i kirkeligt regi, hvortil skolen så inviteres. Men der er også eksempler på projekter, hvor lærere og præster arbejder sammen hele vejen fra idefasen til afvikling af undervisning. Ligesom der er mange grader af samarbejde derimellem.

Nogle steder er der kontante årsager til skolers interesse i samarbejde. Kristendomsfaget er på flere måder trængt. Skønt faget over et skoleforløb ligger med middeltimet, betragtes det som et 'lavstatusfag', et et-timesfag, klemt i skolens fagfordeling. På nogle skoler betyder den økonomiske decentralisering at faget også økonomisk får 'lavstatus'. Eksempelvis afsatte en skole med 450 elever i 1995 1821 kr. til fagets materialeforbrug for alle klasser for et helt år! Nogle faglærere ser derfor den mulighed i et skole-kirke samarbejde, at det som sidegevinst kan tilføre faget tiltrængte ressourcer. Det generelle indtryk er, at der i samarbejdet flyder flere ressourcer i form af materialer og andet fra kirken til skolen end omvendt.

3.2 Samarbejde med forældre og hjem

Den første paragraf i folkeskoleloven siger, at skolen skal løse sine opgaver i samarbejde med forældrene. Kirken har en naturlig interesse i kontakt til sognets beboere, herunder børn og forældre. Det kan derfor undre, at kontakten til og samarbejdet med forældre i skole-kirke samarbejdsprojekter står svagt.

Forbavsende få projekter omtaler forældre og hjem. Det sker kun et par steder i forbindelse med salmeprojekter, som slutter i kirken og hvor forældre/bedsteforældre inviteres med.

Ingen steder er forældre tilsyneladende blevet inddraget i en planlægning.

Et sted nævnes at forældrene orienteres, men bliver ikke spurgt om tilladelse til at børnene kan deltage i kirkebesøg i forbindelse med skole-kirke samarbejde - ligesom 'skolen jo ikke spørger forældre, når man besøger en anden virksomhed'.

3.3 Samarbejde med institutioner m.fl. uden for skolen.

Skole-kirke samarbejde handler om et samarbejde mellem to af samfundets vægtige institutioner. Begge lever i og af en gensidig vekselvirkning med det omgivende samfund. Derfor er det interessant at undersøge, i hvor høj grad fælles projekter inddrager andre i samarbejdet. Og går man de mange projekter nøjere igennem dukker en broget række af samarbejdspartner op: Udstillinger, historiske museer, kunstmuseer, biografteatre, amatørscene, billedskoler, et statskovdistrikt, plejehjem, dagcentre, frivillige sociale institutioner, Kirkefondet, andre kirkelige institutioner m.fl. En del projekter fører også til kontakt med 'kulturpersonligheder' - kunstnere, tegnere, forfattere, salmedigtere. Eller de fører til møde

med 'ganske almindelige' mennesker, som en jødisk husmor, en gruppe efterlønsmodtagere, plejehjemsbeboere.

4. Emner for samarbejdet.

4.1 Samarbejde med udgangspunkt i læseplan for kristendomskundskab

Læseplanen for Kristendomskundskab (1995) opererer med fem centrale kundskabs- og færdighedsområder: 'Livsfilosofi og etik', 'Bibelske fortællinger', 'Kristendommen i historisk og nutidig sammenhæng', 'Ikke-kristne religioner og livsopfattelser' og 'Kunst og symboler'. Alle områder er genstand for skole-kirke samarbejdsprojekter med omtrent lige stor vægt - dog med den markante undtagelse at 'Ikke-kristne religioner og livsopfattelser' kun indgår som centralt emne i et par samarbejdsprojekter. Øverst på skole-kirke samarbejdets hitliste over hyppigst forekomne projekter er salmesangsprojekterne. Et sådant projekt bliver som regel godt modtaget på skolerne og er flere steder et tilbagevendende tilbud fra kirken.

Et andet centralt og 'populært' emne, er fortællingen, specielt den bibelske fortælling. Ofte bliver kirkerummet brugt som ramme om fortællingen både for små og de lidt større børn.

4.2 Samarbejde inden for skolelovens rammer

Med 93-loven skete flere ændringer, som har betydning for samarbejdet mellem skole og kirke. Der lægges nu i folkeskolen op til at arbejde med tværgående emner og problemstillinger. Det ser ud til at kunne give kristendomsfaget en helt ny status, idet faget med sit indhold af alment menneskelige spørgsmål, etik, kunst, historie, fortælling o.s.v., i sig rummer store muligheder for at samle og samarbejde med en lang række af skolens andre fag. Det er en helt klar tendens, at så godt som alle skole-kirke samarbejdsforløb tager udgangspunkt i tværgående emner. Et samarbejde sker typisk mellem kristendomskundskab / dansk / musik / billedkunst. Men fantasien er stor, og der er eksempler på bredt udformede skole-kirkeprojekter, der berører samtlige skolens fag.

En anden nyskabelse i 93-loven er indførelse af projektopgaven i folkeskolen. Også dette er kirken nogle steder opmærksom på, og tilbyder 'projekt-liste' til inspiration for klasser i overbygningen. Andre steder tilbyder man et bredt undervisningsprojekt, der sigter mod at inspirere eleverne til i deres projektopgave at vælge emner indenfor det kirkelige område.

Jens Jacob Jensen, 1998

5. Emneliste

Herunder følger en alfabetisk liste over nogle af de konkrete emner, som har været behandlet i forskellige skole-kirke samarbejder.

ansvar, medansvar, respekt, næstekærlighed	godt og ondt	livskvalitet - er livet værd at leve?
ansvar/skyld	Gud	livskvalitet.
arkitektur - kirke	hjerne- hjertedøds-kriteriet	livsværdier/døden.
astrologi / horoskoper / kristentro	hvilken hjælp tilbydes i dag til mennesker	love og regler
barndom' - 'eventyr' - 'måltider'	i sorg og glæde - ritualer i kirken	lys - mørke
byens kirkegårde - dødens haver	identitet	musik og religion
dag - nat	jødedom - kristendom - islam.	måltidsfællesskab - påske
dansk kultur	kirke på andre måder	næstekærlighed
dansk kultur / dansk sang / identitet	kirkekendskab	om at 'gå imod strømmen'
dansk sang	kirken - et hus i byen	pinsen - symboler
den gode fortælling	kirken i arbejdstøjet i lokalsamfundet	protest i Guds navn/kristne samfund i Danmark
den kristne dåb	kirken i hverdagen.	påskan
design og formgivning / det hellige rum	kirken i lokalsamfundet..	rejsen - kampen mellem det gode og det onde - forestillingen om gudsriget
det gode/det onde, det hellige	kirken i vort samfund.	ritualer
det retfærdige/det uretfærdige i verden - og vores forhold til det'	kirken og den 3. Verden.	ritualer og natur
du må ikke slå ihjel	kirken som arbejdsplads	salmedigtere
døden / det at miste / gravminder / kristendommens syn på døden	kirken, ritualerne og de ny-religiøse	salmer
døden - hjerne/hjertedøds-kriteriet	kirkens sociale arbejde	skabelse og død
døden og dens ritualer	klokker og klokkeringning	skabelsesmyter
døds-kriteriet - hjerne eller hjerte.	komparativ læsning	sogne- og gudstjenestekendskab
dåb - vand	konfirmation - den kristne tro	sognet i tal
engle	contra new-age	sorg, skyld, skæbne og døden.
er Gud ond?	krig og fred - kirke og menneskerettigheder	sorgen over at miste og kampen mellem det gode og det onde
er livet værd at leve?	krig og fred og livsværdier	spørgsmål om skyld og ansvar
etiske problemstillinger ved parforhold,	kristendom i hverdagen.	symboler og ritualer
forældre/børneforhold, arbejde, skilsmisse og død. fortællingen	kristendommen i lokalsamfundet	syndefald og håb
følelser	kultur-møder	tro og tilværelse.
glæde - sorg	kunst i kirken	vand, brød og vin som symboler
	lav en gudstjeneste	vikingetiden / værdiskifte
	lidelse / påske	værdifællesskaber
	liv og død.	ægteskab / samliv
	livets start på godt og ondt	årets rytme
	livsglæde og livsmod	

godhed eller det gode

Jens Jacob Jensen

Provst, Frederikshavn provsti

Jeg skrev i 1998 en meget kort rapport over mit arbejde på TPC i en del af en 3-måneders studieorlov